

Tatiana Filipski

doctorandă, Universitatea Pedagogică de Stat
I. Creangă din Chișinău

Condițiile pedagogice de eficientizare a educației muzeale a liceenilor în colaborarea școală-muzeu- familie-comunitate

Rezumat: Articolul reflectă aspecte teoretico-aplicative ale procesului de educație muzeală a liceenilor, evidențiind

importanța și posibilitățile parteneriatelor educaționale ce vizează cooperarea instituțiilor de învățământ cu muzeele, familia și comunitatea în scopul promovării valorilor culturale naționale și universale printre generațiile în creștere și cele adulte. Se analizează succint viziunea unor cercetători din domeniu, se stabilesc și se fundamentează științific condițiile pedagogice de eficientizare a educației muzeale a liceenilor în colaborarea școală-muzeu-familie-comunitate, condițiile pedagogice generale și condițiile psihopedagogice specifice de realizare a educației muzeale la această vârstă. Totodată, este prezentat Mecanismul interacționării condițiilor de eficientizare a educației muzeale a elevilor din liceu, considerat de noi un instrument metodologic foarte important, valorificat și validat cu succes în educația muzeală în cadrul investigațiilor realizate anterior.

Cuvinte-cheie: muzeu, educație muzeală, parteneriat educațional, valori, patrimoniu muzeal, familie, instituție de învățământ.

Abstract: The article presents certain theoretical and applicative aspects of museum education for lyceum students, emphasizing the importance and perspectives of educational partnerships that target cooperation between schools and museums, families, and the community in order to promote cultural, national, and universal values in growing and adult generations. We succinctly analyze the views of some researchers, scientifically establish and substantiate the pedagogic conditions for the optimization of museum education in lyceum students within the school-museum-family-community collaboration, and we also set out the general pedagogical and the specific psycho-pedagogical conditions for the implementation of museum education in lyceum students. Finally, we present a Mechanism for the Interaction of the Conditions for the Improvement of Museum Education in Lyceum Students, which we consider to be a highly important methodological tool, having successfully explored and validated it in museum education during previous research.

Keywords: museum, museum education, educational partnership, values, museum heritage, family, educational institution.

Relația dintre muzeu, educația muzeală (EM), școală, familie și comunitate trebuie să fie una de reciprocitate instituțională și procesuală, întrucât, la scară culturală, ele se completează, consolidând dezvoltarea armonioasă, precum și formarea cognitivă și morală a individului. Așadar, în contextul problemei abordate, se impune precizarea conceptului de *colaborare educațională*. Conform DEX (2012), a *colabora* înseamnă ”a participa alături de alții la realizarea unei acțiuni sau a unei opere care se efectuează în comun” [9, p. 204], iar partea a doua a sintagmei, *educațională*, concretizează, semnifică scopul și menirea actului de colaborare [12, p. 135].

Întrucât EM poate fi valorificată prin acțiunile educaționale aplicate asupra vizitatorului în spațiul muzeal, dar și în afara lui, conștientizăm faptul că prin colaborare muzeul se transformă într-un partener de calitate în câmpul educațional. Astfel, interacțiunea sa cu instituțiile de învățământ și cu cele comunitare trebuie să devină una constantă,

interesantă și de neînlocuit în educația tinerei generații.

În acest context, sunt actuale precizările cercetătoarei E. Vrasmaș [Apud 10, p. 94] vizavi de posibilitățile *parteneriatului educațional*, care poate fi realizat între instituțiile educației: familie, școală și comunitate; agenții educaționali: copil, părinți, cadre didactice, specialiști în rezolvarea unor probleme educaționale (psihologi, consilieri, psihopedagogi etc.); membri ai comunității cu influență asupra creșterii, educării și dezvoltării copilului (medici, factori de decizie, reprezentanții bisericii, ai poliției etc.); influențele educative exercitate la anumite momente asupra copilului; programele de creștere, îngrijire și educare a copilului; formele educației în anumite perioade.

În continuarea acestor teze valoroase, venim cu un șir de idei pentru elaborarea și implementarea unor proiecte instituționale de colaborare între școli, universități și muzee cu implicarea elevilor, a studenților și a familiilor acestora, care ar contribui, cu siguranță, la revigorarea întregului proces educațional. În unison cu cele expuse sunt și cerințele față de colaborarea instituțiilor sociale, care oferă suport copilului și familiei, după cum urmează: acceptarea diferențelor și tolerarea opțiunilor diferite; egalizarea șanselor de participare la o acțiune educativă comună; interacțiunile acceptate de toți partenerii; comunicarea eficientă între participanți; colaborarea între participanți ca acțiune comună, în care fiecare are rolul său diferit și clar definit; cooperarea ca acțiune comună, în care interrelațiile sunt coordonate [Apud 10, p. 95].

În opinia lui M. Agabrian [2, p. 7], parteneriatul școală-familie-comunitate poate: ajuta profesorii în munca lor; perfecționa abilitățile școlare ale elevilor; optimiza programele de studiu și climatul școlar; îmbunătăți abilitățile educaționale ale părinților; dezvolta abilitățile de leadership ale părinților; conecta familiile cu membrii școlii și ai comunității; stimula serviciul comunității în folosul școlilor; oferi servicii și suport familiilor; crea un mediu mai prietenos și interesant pentru elevi în școli.

Numai prin realizarea unei colaborări eficiente școală-familie-comunitate vom obține rezultatele dorite în dezvoltarea și educarea personalității copilului. Stabilirea unor *înfrățiri* sau *parteneriate* dintre școală și muzeu reprezintă o formulă instituționalizată de prefigurare a acestei complementarități formative, iar *perimetrul muzeal* asigură o specializare și centrare a stimulilor culturali pe o singură dimensiune, generând influența directă a unui *concentrat spiritual* de o mare forță persuasivă și morală asupra tinerilor, cum susține Constantin Cucoș [6, pp. 190-196].

Considerăm pozitiv faptul că politicile și practicile statale promovează tot mai activ și insistent colaborarea muzeului cu alte instituții comunitare axate pe educație, atât la nivel național, cât și internațional. Muzeul are datoria de a-și dezvolta/consolida rolul educațional și

de a atrage publicul larg din comunitatea, localitatea sau grupul pe care îl deservește, se precizează în Codul de Etică al Muzeelor ICOM din 2017 [15, p. 26]. Așadar, interacțiunea cu comunitatea și promovarea patrimoniului său reprezintă o parte integrantă a rolului educațional al muzeului.

În această ordine de idei, conchidem că instituția muzeală astăzi nu are doar statut de achiziționare, păstrare, restaurare și depozitare a valorilor cultural-istorice, ci manifestă un interes constant și posibilități enorme de promovare activă a cunoașterii lumii, istoriei, culturii prin promovarea sistematică a tezaurului acumulat, devenind un partener important al școlii și al familiei în educația tinerei generații.

În viziunea Larisei Cuznețov [7, p. 15], agenții sociali devin, prin colaborare, parteneri în planificarea, elaborarea și implementarea acțiunilor educative și didactice, favorizând atingerea finalității educaționale de bază: cultivarea omului și pregătirea lui pentru o inserție socială optimă. Ca acțiune, educația se plasează între societate și individ, mijlocind transferul de valori de la un pol la celălalt, asigurând, astfel, cele două laturi complementare, socializarea și individualizarea, care înscriu ființa umană pe traiectoria ascendentă a formării și umanizării sale [12, p. 136]. În unison cu această viziune vine opinia lui C. Cucoș: meditănd asupra funcției *pedagogiei muzeale*, constatăm importanța ei, mai cu seamă astăzi, când școala a mai pierdut din autoritatea sa și face variate încercări de a redresa situația, întemeind parteneriate educaționale cu alte instituții sociale pentru a spori motivația elevilor, a schimba atitudinea lor față de învățatură și cunoaștere [6].

Observațiile noastre și investigațiile realizate [10; 11; 12] ne-au convins că dezvoltarea unor *parteneriate familie-școală-muzeu-comunitate* reprezintă o oportunitate concretă de realizare multidimensională a educației muzeale, inclusiv a educației permanente/pe parcursul vieții individului, orientată spre valorificarea patrimoniului cultural într-un mod special, bine gândit și structurat. În situația vizată, școala trebuie să își asume rolul de partener, mediind colaborarea dintre elevi, familie, muzeu și alte instituții comunitare.

Mediul școlar propagă modele de educație generală a copilului, susținând modelul educativ familial, implicând, lărgindu-le și valorificându-le activ pe cele sociale/ale comunității [8, p. 225], ceea ce influențează cultivarea individului, cunoașterea, învățarea și formarea unei personalități integre. În această ordine de idei, apare o întrebare logică: *oare instituția de învățământ nu ar fortifica educația și inserția socială a elevului mai eficient, dacă ar implica muzeul?* Activitățile realizate de noi au demonstrat că educația muzeală reprezintă un factor foarte important de integrare socială și formare a personalității.

Aceste opinii și experiențe consonează cu ideile lui L. Vâgotski, care considera că construcția cognitivă a persoanei se realizează în contexte interactive, în cadrul cărora copilul și adultul se angajează într-o activitate comună, iar învățarea devine o modalitate de co-/construcție a cunoștințelor, realizată de prin colaborare [Apud 13, p. 74] – idee la care ne asociem și noi, completând-o cu următoarea precizare: colaborarea școală-muzeu-familie diversifică aprofundarea conținuturilor disciplinare, incitând o învățare interactivă și mult mai eficientă, inclusiv o educație familială de calitate. Alături de acțiunile adresate publicului școlar, muzeul promovează activități interactive pentru toate categoriile de vârstă, scopul acestora fiind cultivarea atitudinii pozitive față de valorile universale și naționale, a gustului estetic elevat, a bunei formări morale și spiritual-culturale, istorice; familiarizarea generațiilor în creștere cu *tezaurul muzeelor*. Manifestările de acest fel pot fi organizate și desfășurate atât de instituțiile de învățământ, cât și de muzeu, însă neapărat prin implicarea familiei. Anticipând descrierea mini-experimentului pedagogic și reieșind din rezultatele desfășurării proiectului instituțional de parteneriat în educație *Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților*, implementat timp de trei ani, am asigurat elaborarea și formularea condițiilor pedagogice de eficientizare a educației muzeale a liceenilor în colaborarea școală-muzeu-familie-comunitate. În primul rând, menționăm o condiție pedagogică importantă, care rezidă în faptul că *activitățile organizate cu elevii necesită dimensionare și coordonare din partea specialiștilor din domeniul educației și al educației muzeale*. În acest sens, subiectul valorizant principal al acțiunilor EM în familie rămâne a fi personalitatea și erudiția părinților, care își doresc ca și copiii lor să devină oameni cu un nivel înalt de cultură și o moralitate aleasă.

Din aceste considerente, parteneriatul educațional familie-școală trebuie corelat, extins și eficientizat prin colaborarea permanentă a familiei și a școlii cu muzeul și comunitatea. Considerăm oportun ca incitățile educative să parvină atât de la școală, cât și de la muzeu, familie sau alți actori comunitari (biblioteci, centre de creație pentru copii etc.). În acest context, se conturează o altă condiție importantă: *coordonarea permanentă și bidimensională a inițiativelor parteneriale de EM*. Mai exact, școala să nu aștepte implicarea muzeului sau a familiei, ci să intervină cu proiecte și strategii concrete; și viceversa. Următoarea condiție reprezintă *necesitatea optimizării calificării pedagogilor muzeali și școlari, abilitarea acestora în edificarea și valorificarea ofertei educaționale muzeale moderne și diversificate, centrate pe nevoile de dezvoltare ale elevilor și pe cele specifice comunității locale, care ar corespunde standardelor naționale de*

calitate pentru educarea generației în creștere. Astfel, o colaborare fructuoasă cu școala ar fi benefică pentru ca activitățile educative desfășurate în și de muzeu să stimuleze învățarea activă prin cunoașterea și perceperea istoriei exponatelor, prin interacțiunea cu obiectele de artă și cultură, cu evenimente și artefacte concrete.

În acest sens, o cooperare strânsă la nivel instituțional ar completa substanțial curriculum școlar prin valorificarea interacțiunii obiectivelor istorice și culturale ale muzeului cu obiectivele educative tradiționale ale școlii și ale familiei, sensibilizând copiii și tineretul față de valorile patrimoniului național și universal, cultivându-le profilul moral, cultural și civic.

Încă o condiție pedagogică importantă rezidă în *concentrarea eforturilor tuturor instituțiilor vizate în direcția articulării resurselor educaționale ale muzeului cu cele din câmpul educațional școlar prin implicarea activă a familiei și a altor actori sociali*.

În consens cu cele relatate, considerăm drept o obligațiune a școlii conlucrarea cu toate instituțiile sociale interesate direct sau tangențial de domeniul educației și formarea personalității copilului de vârstă școlară, stabilirea relațiilor parteneriale, prin cooperare/colaborare, cu familia acestuia, proiectarea și medierea respectivelor interacțiuni. Plecând de la delimitarea condițiilor generale, conchidem că muzeul, alături de școală, formează un tandem cu aceasta, care se face responsabil de educația tinerei generații prin intermediul promovării valorilor muzeale autentice. Totodată, parteneriatul școală-muzeu-familie-comunitate poate fi considerat o strategie esențială a pedagogiei muzeale și un mecanism fundamental al EM, care poate contribui la: sporirea nivelului și a conținutului educațional formal, nonformal și informal; eficientizarea educației morale, a organizării rezonabile și interesante a timpului liber; depășirea unor dificultăți la nivel de comunicare în diadele părinți-copii, profesori-elevi, elevi-elevi, colaboratori muzeali-public de variată vârstă și statut social; înțelegerea, aprecierea și interpretarea valorilor autentice; integrarea și re-integrarea copiilor în comunitate etc.

Prin urmare, resursele de cunoaștere-învățare în mediul educațional al muzeului se evidențiază prin autenticitate, flexibilitate și varietate. Acestea ameliorează, aprofundează și diversifică anumite componente implicate în procesul de asimilare, redare și transfer al informației, ceea ce facilitează esențial desfășurarea interesantă și originală a lecțiilor la diferite discipline școlare precum *Istoria, Geografia, Limba și literatura română, Educația tehnologică, Arta plastică* etc. [11, p. 545].

În concluzie, orientarea pedagogiei spre valorificarea educației umaniste, cognitiv-constructiviste și a educației pe parcursul întregii vieți permută accentele de la didacticismul excesiv, cultura organizațională restrictivă a școlii și cadrul formalizat al acesteia spre

alcătuirea unui mediu propice învățării, prin crearea de situații sociale rezolvabile în grup și individual, prin efort personal; stimularea inițiativei elevilor, care își construiesc propria realitate în procesul interiorizării conținutului învățării; crearea unor contexte de învățare care asigură motivarea elevilor prin valorificarea tuturor resurselor culturale [5, p. 545].

În acest context, precizăm că implicarea activă a instituțiilor comunitare, mai cu seamă a muzeelor, contribuie la fortificarea educației interculturale a tuturor generațiilor, deoarece anume muzeele demonstrează posibilități enorme nu numai de restaurare, stocare, păstrare/conservare a tezaurului cultural, dar și de promovare a acestuia, consolidând valorile spirituale. Pentru ca muzeul să își fundamenteze poziția de actor educativ, acesta descoperă, cercetează și stabilește noi forme, modalități de colaborare cu alte instituții ale comunității, inclusiv de învățământ.

Investigația realizată prin intermediul unui chestionar de opinii pe un eșantion structurat și independent de tineri/studenți, cadre didactice, liceeni și părinți ai acestora ne-a convins că posibilitățile muzeelor nu sunt pe deplin valorificate în educația tinerei generații. Ilustrăm constatarea dată prin precizarea opiniilor și a rezultatelor obținute:

- muzeele necesită o atenție, un sprijin substanțial financiar, economic, legislativ etc. din partea Guvernului, așa consideră 88,3% de subiecți;
- instituțiile de învățământ, mai cu seamă liceele și universitățile, trebuie să manifeste spirit de inițiativă în ceea ce privește colaborarea cu muzeele din țară; să elaboreze, să implementeze proiecte educative partenoriale, implicând activ elevii, studenții și familiile acestora, susțin 84,4% de subiecți;
- 78,6% de subiecți consideră că mass-media (TV, radioul) promovează insuficient activitatea muzeelor, a patrimoniului muzeal din țară și din lume;
- 72,2% de liceeni și studenți au propus ca discipline precum *Istoria* să fie predate în cadrul și prin intermediul muzeelor, implicând studierea în direct a valorilor tezaurizate;
- 83% de cadre didactice implicate în proiectul instituțional de valorificare a educației muzeale, în contextul parteneriatului școală-muzeu-familie-comunitate, susțin că astfel de proiecte reprezintă unul din cele mai eficiente instrumente de formare morală, estetică și cognitiv-constructivistă, care oferă posibilități reale de dezvoltare a metacogniției, optimizând motivația pentru învățare a elevilor;
- toți colaboratorii muzeelor (100%) au menționat necesitatea de suport pedagogic și metodologic din partea școlii în realizarea obiectivelor EM.

Așadar, studiul literaturii consacrate acestei probleme [1; 2; 3; 4; 6], observațiile noastre, rezultatele chestionării preliminare, a conversațiilor cu părinții, cadrele didactice și colaboratorii muzeali au permis să stabilim condițiile pedagogice generale și să formulăm ansamblul de condiții psihopedagogice specifice, axate pe eficientizarea EM a liceenilor în colaborarea școală-muzeu-familie-comunitate. Acestea trebuie să fie cunoscute și explorate de managerii școlari, diriginți, cadrele didactice și colaboratorii muzeelor responsabili de activitatea educativă (pedagogii muzeali).

Una din condițiile psihopedagogice specifice ține de *cunoașterea și valorificarea în practică a teoriilor învățării* [Apud 1, pp. 142-143]. În continuare vom prezenta succint și esențializat fundamentarea științifică a condițiilor psihopedagogice specifice de realizare eficientă a EM.

Astfel, A. G. Hein a publicat rezultatele cercetării sale cu privire la faptul cum învață vizitatorii muzeelor. Savantul a oferit mai multe referințe practice axate pe învățarea constructivistă în muzeu, menționând că învățarea începe întotdeauna prin recunoașterea, conștientizarea și activarea cunoștințelor prealabile ale persoanei asupra unui subiect prin descoperire și construire. În muzeu, vizitatorului trebuie să i se ofere informație pornind de la ceea ce cunoaște acesta, pentru a-i permite să se simtă competent. Apoi, prin variate forme, metode și procedee expositive (demonstrative și verbale), să i se creeze posibilitatea de a face legături/conexiuni între obiecte, fenomene, idei, viziuni, încurajându-i-se percepția, memoria, reflecția, dialogul, comportamentul investigativ, gândirea analitică și cea critică [Apud 1, p. 144].

Teoria lui B. D. Kolb este reflectată în lucrarea sa *Experiential Learning (Învățarea experiențială)* [Apud 1, p. 146]. Cercetătorul se concentrează pe dimensiunile *experimentare-înțelegere* și *intern-extern*, cea dintâi referindu-se la modul în care individul însușește o experiență, *experimentarea* fiind un mijloc de învățare orientat către simț/analizatori, iar *înțelegerea* – un mijloc de învățare orientat spre valorificarea operațiunilor gândirii, elaborarea judecăților și a raționamentelor. Dimensiunea *intern-extern* vizează modul în care experiența este asimilată, plecând de la observație (aspect intern), urmând reflecția, apoi finalizând cu învățarea prin acțiune – aspect extern și activ. În baza valorificării acestor dimensiuni, se ajunge la un proces ciclic de învățare eficientă, definit drept *cercul lui Kolb*, care urmărește traseul: *experiența concretă, observația reflexivă, conceptualizarea abstractă și experimentarea activă*, ceea ce contribuie la un proces de învățare adecvat și eficient [Apud 1, p. 145-146].

Teoria elaborată de C. H. Gardner este cunoscută sub genericul *inteligente multiple* și ne orientează spre faptul

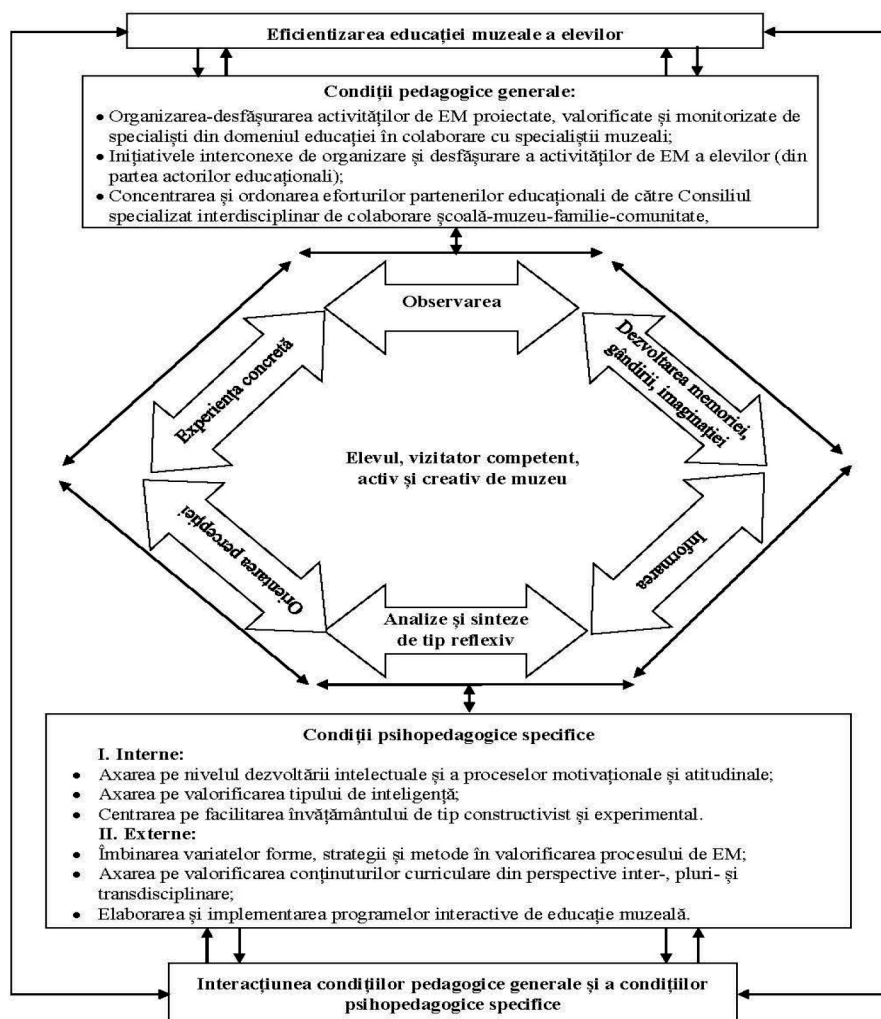
că respectarea individualității, a capacității persoanei de a rezolva variate probleme, adaptându-se la schimbările mediului, decurge într-un anumit mod. Pornind de aici, savantul propune organizarea și valorificarea diferențiată a informațiilor, pentru a se adresa diverselor inteligențe dominante ale persoanei. C. H. Gardner distinge opt inteligențe: corporal-chinestezică, naturalistă, muzicală, lingvistică, intrapersonală, logico-matematică, interpersonală și spațială [Apud 10, p. 104]. Așadar, teoria dată poate fi aplicată cu succes în educația muzeală, orientând colaboratorii și pedagogii muzeali spre explorarea multiplelor forme de informare a vizitatorilor. Acestea pot fi: *texte scrise/postere, broșuri, scheme cu explicații, note informative, activități practice/interactive, expoziții tematice, ateliere de informare și formare, povestiri, informații verbale, conferințe practice* etc.

În contextul celor relatate, unii cercetători [1; 4; 6; 14] susțin că fiecare muzeu trebuie să dispună de o infrastructură dezvoltată pentru a le permite vizitatorilor să își satisfacă trebuințele biologice. De exemplu, teoria lui D. A. Maslow, cunoscută ca *Piramida nevoilor*, ne orientează spre înțelegerea faptului că tuturor persoanelor, inclusiv vizitatorilor muzeelor, trebuie să le fie create posibilități și condiții de satisfacere a necesităților fiziologice, de securitate, de contact social adecvat, de apreciere, de stimulare a autodezvoltării și autoactualizării; să li se ofere hărți de navigare în spațiu, simboluri grafice direcționale, panouri de informare, blocuri sanitare, zone de agrement etc. [Apud 10, p. 105].

Întrucât contactul cu valorile muzeale necesită un anumit efort cognitiv și intelectual, vizitatorii trebuie pregătiți în prealabil. E. E. Bales a dedus o legătură importantă privind cantitatea materiei reținute după modul și tipul percepției și al învățării. Elementele vizate au fost structurate într-o *Piramidă a învățării*, în care *explicațiile profesorului* ocupă 5%; *lectura* – 10%; *materialul audiovizual* – 20%; *demonstrația* – 30%; *discuția în grup* – 50%; *exercițiile practice* au o eficiență de 75%, iar *activitățile individuale și explicațiile de la elev la elev* – de 80% [Apud 1, pp. 159-160]. Așadar, studiul teoretic, analiza experienței acumulate de unele muzee și instituții de învățământ ne-a permis să determinăm un șir de modalități/forme interactive de lucru cu vizitatorii, mai cu seamă cu liceenii și tinerii. Acestea sunt: expozițiile interactive, workshopurile, lecțiile desfășurate la muzeu, discuțiile pe marginea exponatelor și expozițiilor, școli-ateliere de creație etc.

Studiul teoretic și cercetările realizate ne-au permis să stabilim *condițiile psihopedagogice specifice de eficientizare a educației muzeale*:

Figura 1. *Mecanismul interacționării condițiilor de eficientizare a EM a elevilor din liceu* (autor T. Filipki)

- axarea pe nivelul dezvoltării intelectuale, al proceselor motivaționale și atitudinale ale elevilor;
- axarea pe valorificarea tipului de inteligență (inteligente multiple) și a creativității elevilor, pentru a stimula cogniția, memoria, gândirea, limbajul și imaginația;
- centrarea pe facilitarea învățării de tip constructivist și experimental;
- îmbinarea variatelor forme, strategii și metode în valorificarea procesului de educație muzeală;
- axarea pe valorificarea conținuturilor curriculare din perspectivă inter-, pluri- și transdisciplinară, dar cu evitarea didacticismului etc.;
- elaborarea și implementarea programelor interactive de educație muzeală în colaborarea școală-muzeu-familie-comunitate.

Determinarea reperelor teoretice și a condițiilor pedagogice de realizare a EM ne-a orientat spre elaborarea unui instrument metodologic, care în proiectul instituțional de parteneriat în educație *Crearea parteneriatelor educaționale în promovarea patrimoniului național și universal din perspectiva educației muzeale a elevilor și studenților* a asigurat ghidarea procesului educației muzeale. Acesta a fost definit drept *Mecanismul interacționării condițiilor de eficientizare a educației muzeale a elevilor din liceu* (Figura 1).

În concluzie: Instrumentul elaborat, care reprezintă mecanismul interacționării condițiilor pedagogice generale cu cele specifice (interne și externe), în esență, nu numai orientează acțiunile actorilor implicați, ci și îndeplinește funcția de declanșare și ghidare a desfășurării procesului educației muzeale a liceenilor, prin valorificarea elementului central hexagonal, care este axat pe formarea elevului ca vizitator competent, activ și creativ al muzeului. Totodată, acest mecanism orientează și structurează metodologia pedagogică de influențare și interacționare cu elevii prin intermediul organizării-desfășurării observațiilor în muzeu; dezvoltarea percepției, a memoriei, a limbajului specializat, a gândirii și imaginației; informarea elevilor și formarea unor noi concepții istorico-culturale, morale, estetice; dezvoltarea reflecției; acumularea experiențelor de explorare a tezaurului muzeal etc.

Întrucât instituțiile muzeale dispun de resurse tehnice și mecanisme de cooperare cu instituțiile de învățământ și cele comunitare, ele devin tot mai preocupate de educația publicului larg, inclusiv a tinerei generații, adaptând performanțele și calitatea activității personalului său la necesitățile mediului sociocultural (din care face parte școala și familia).

Astfel, educația muzeală a liceenilor poate fi realizată cu succes numai prin crearea unor parteneriate educaționale eficiente și prin menținerea unui climat favorabil, a unor condiții eficiente în mediul cultural și educațional, axate pe colaborarea școală-muzeu-familie-comunitate.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Aarts H. Ce este un muzeu? În: Management muzeal și educație muzeală în România. Amsterdam: Asociația muzeelor din Olanda, 2010. Pe: <https://cupdf.com/document/museum-management-in-romania.html> (Accesat la 26.08.2019).
2. Agabrian M. Școala, familia, comunitatea. Iași: Institutul European, 2006. 159 p.
3. Andrei R. Pedagogia muzeală – programe și strategii. În: Revista Muzeelor, nr. 3 (2005), pp. 109-113. Pe: http://www.revistamuzeelor.ro/arhpdf/2005_03_23.pdf
4. Cojocaru V., Barabaș N., Mitocaru V. Pedagogie muzeală. București: Editura Centrului de Pregătire și Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, 1998. 226 p.
5. Cristea S. Dicționar enciclopedic de pedagogie. Vol. I. București: Editura Didactică, 2015. 831 p.
6. Cucuș C. Educația estetică. Iași: Polirom, 2014. 222 p.
7. Cuznețov L. Filosofia și axiologia educației. Chișinău: CEP UPSC I. Creangă, 2017. 121 p.
8. Cuznețov L. Consilierea și educația familiei. Introducere în consilierea ontologică complexă a familiei. Chișinău: Primex com SRL, 2015. 448 p.
9. DEX – Dicționarul explicativ al limbii române. Ed. a II-a, revăzută. București: Univers Enciclopedic Gold, 2012. 1230 p.
10. Filipski T. Educația muzeală. Colaborarea instituțiilor de învățământ-muzeu-familie-comunitate. Studiu monografic. Chișinău: CEP USM, 2021. 149 p.
11. Filipski T. Sporirea culturii adulților și copiilor prin intermediul parteneriatului familie-școală-muzeu. În: Preocupări contemporane ale științelor socioumane. Materialele Conferinței Științifice Internaționale dedicate aniversării de 20 de ani de la fondarea Facultății Științe Sociale și ale Educației. Ediția a X-a. Chișinău, 5-6 decembrie, 2019. Pe: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/542-546_1.pdf
12. Filipski T. Activitatea socioculturală a muzeului ca element al colaborării cu instituțiile de învățământ. În: Acta et Commentationes (Științe ale educației), nr.1 (19). Chișinău, 2020. Pe: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/135-140_6.pdf
13. Sălăvăstru D. Psihologia învățării: teorii și aplicații educaționale. Iași: Polirom, 2009. 228 p.
14. Юрeнeвa Т. Ю. Музееведение: Учебник для высшей школы. Москва: Gaudeamus, Академический Проект, 2003. 560 p. 15.
16. https://icom.museum/wp-content/uploads/2018/07/code_russia2013-1.pdf (Accesat la 01.06.2020).